

OD TOLERANCIJE DO PRIHVAĆANJA RAZLIČITOSTI

Michele Trimarchi, Luciana Luisa Papeschi

Centar za istraživanje ljudskog razvoja, Rim

UDK 172.4

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 9. 11. 1995.

Na temelju određenja pojma tolerancije kao sposobnosti podnošenja nečega neugodnog, štetnog ili nepodnošljivog postavlja se osnovna teza da pojam tolerancije proturječi ljudskim pravima. Iz neuropsihofizičkih istraživanja ljudskog mozga proizlazi da dolazi do stanja napetosti kao fiziološke obrambene reakcije ljudskog mozga na različitost druge osobe. Tolerancija stoga ne stvara integraciju među ljudima, već stanje podnošljivosti. Odatle proizlazi pitanje na koji način spriječiti konfliktne situacije a pojedince i narode privesti suradnji i međusobnom poštivanju različitosti. Edukacijom i odgojem djeteta potrebno je razvijati sposobnosti upravljanja vlastitim mozgom u smjeru razumijevanja i prihvaćanja, a ne toleriranja tuđih mišljenja i ponašanja.

Tolerancija je podnošenje moćnih koji, da bi se osjećali dobrima, odbacuju osvetu.

M. Trimarchi

Pojam "tolerancija" (od latinskog *tolerantia*, što dolazi od glagola *tolerare*, a znači "podnositi, tolerirati") označava sposobnost podnošenja nečega što jest ili bi moglo biti neugodno, štetno ili nepodnošljivo.¹ U biologiji se, na primjer, "imunološkom tolerancijom" (ili imunotolerancijom) označava ono specifično biološko stanje za koje je karakteristična odsutnost imunoloških reakcija u dodiru s vlastitim antigenima.² Pojam "zakon tolerancije" u ekologiji odnosi se

1

Pojam "tolerancija" uz to može značiti i produžavanje nekog utvrđenog roka koje se prihvaća kako bi došlo do započinjanja ili izvršavanja dogovorenog čina ili pak granice unutar koje je dozvoljena razlika između onoga što je bilo dogovoreno ili planirano i onoga što je doista ostvareno. U znanstvenom i tehničkom jeziku označava maksimalnu dozvoljenu razliku između nominalne i stvarne vrijednosti neke fizikalne veličine.

2

Gubitak tolerancije prema vlastitim antigenima dovodi do autoimunih bolesti.

na normu koja utvrđuje ekološke ograničavajuće čimbenike (kao što su svjetlo, toplina, voda) koji mogu pogodovati ili štetiti rastu nekog organizma u određenom prostoru.

U širem smislu "tolerantnim" se smatra stajalište osobe koja, obično zbog "više sile", dopušta tuđa uvjerenja (iako se razlikuju od njezinih vlastitih) i dozvoljava da se drugi ponašaju drugačije ili upravo suprotno od njezinih vlastitih načela, ideja ili htijenja.

Prije "znanstvenog" vrednovanja pojma "tolerancije" i njemu srodnih pojmova korisno je sagledati kako je taj pojam nastao i kako se razvijao kroz povijest.

Tolerancija kroz stoljeća

Rasprava o toleranciji vezana je za religiju – područje čiji su razvoj oduvijek pratile podjele i sektaštvo, a prema tome i pojave netolerancije i nasilja (dovoljno je prisjetiti se poznatih "vjerskih ratova").³ U zapadnom svijetu to je područje bilo bitno određeno kršćanstvom koje, premda temeljeno na Kristovu nauku prožetom idejom o univerzalnoj ljubavi, razumijevanju i poštivanju svakog oblika različitosti, nije pokazalo dužnu tolerantnost prema poganskim kultovima, takozvanim herezama i drugim religijama. Uzrok ovog prividnog paradoksa leži u činjenici da svaka religija zasnovana na nekoj objavi (i koja se kao takva smatra jedinom posjednicom istine) nastoji braniti "vlastitu" istinu pod svaku cijenu (usp. bilješka 3).

Činjenica je da je Crkva nakon prva tri stoljeća proganjanja kršćana i uspostave svjetovne vlasti morala usvojiti koncept tolerancije kako bi odredila svoje granice i osobine. Sveti Augustin, veliki katolički teoretičar tolerancije, smatrao je da se nužno mora živjeti zajedno sa zlom jer ga je nemoguće odstraniti, ali da su prisila i represija upravo blagoslovljene metode za iskorjenjivanje zla nesuglasja iz Crkve (ovakvo je shvaćanje prevladavalo tijekom čitavog srednjeg vijeka).⁴ Kad je kršćanstvo postalo dominantnom religijom, i država je postala vatrenom braniteljicom pravovjerja, pa je iza osude Crkve uvijek slijedila osuda države. U takvoj klimi samo se jedan glas podigao u korist tolerancije: glas Marsilija Padovanskog, koji je u svom djelu *Defensor Pacis* (1324.) tvrdio da Crkva ne raspolaze sredstvima prisile s obzirom na to da kao instrument poučavanja, a ne svjetovne vlasti, mora težiti odgoju duha

3

Problem tolerancije javlja se samo tamo gdje ima netolerancije. Zapravo su proganjane upravo netolerantne religije, odnosno one koje su utemeljene na objavi koju drže jedinom "pravom" i prema tome jedinom mogućom. One stoga ne mogu naći kompromis s drugima, već ih, dapače, smatraju prijateljima vlastitoj cjelovitosti.

4

U jednom od svojih prvih dijela, *De ordine*, Augustin je uspostavio neku vrstu jednadžbe, koju je u srednjem vijeku preuzeo T. Akvinski: nevjernike treba tolerirati na isti način kao što treba tolerirati prostituciju.

– a svijest se ne može silom oblikovati. S druge pak strane, niti protestantskoj reformi nije bila strana netolerancija. Mora se međutim ukazati na socinijanizam,⁵ koji si je kao cilj postavljao reduciranje sustava dogmi radi uspostave zajedničkog prostora svim kršćanskim konfesijama, naznačavao toleranciju kao sredstvo za doseganje kršćanske vjerske univerzalnosti.

Netolerancija se širila Europom tijekom čitavog srednjeg vijeka i renesanse, kako kroz vjerske ratove tako i kroz međudržavne sukobe iz kojih vjera nije bila isključena (npr. Tridesetogodišnji rat). Vjerski mirovi bili su ograničeni samo na ugovorne strane, a povijesnom su maksimumom *cuius regio illius religio* manjinama dopuštali tek put progonstva (takozvani *beneficium emigrationis*).

U 17. se stoljeću s pojavom prirodnog prava definira pojam nacije i države. U to se doba smiješta i afirmiracija potrebe za ljudskom uzajamnom zavisnošću radi spašavanja životâ i zajedničkog dobra: u Hobbesa "uzajamna zavisnost" među ljudima poprima opću vrijednost, a John Locke naglašava da sve religije imaju pravo da budu slobodno ispovijedane, precizirajući da za državu nije štetna pluralnost mišljenja i kultova, već pokušaj da se jedna od njih nametne ostalima.⁶ U Sjevernoj Americi je osnovana kolonija Providence, čiji Ustav jamči apsolutnu vjersku slobodu; njezin primjer kasnije slijedi katolička država Maryland koja time objavljuje čin tolerancije. Kroz takve formulacije dozrijevaju američke izjave o pravima koja se izdižu do konstitutivnih vrijednosti, ne ukazujući tako na relevantnost povijesnih povlastica već bitnih ljudskih dopri- nosa, odnosno urođenih ili prirodnih prava. Tako se približavamo svečanoj izjavi o vjerskoj slobodi, koja je sadržana u prvim velikim Deklaracijama o pravima u Americi (1776.) i Francuskoj (1789.).

S povijesnog gledišta, dakle, netolerancija pripada starijem, a sloboda novijem dobu. Mijenjaju se vjerska uvjerenja, politička uređenja, ali netolerantan sustav koji uspostavlja Katolička crkva inkvizicijom ("ili pristanak ili represija") ostaje nepromijenjen pravdajući se tomističkim "zajedničkim dobrom". Danas je sve to prevladano Deklaracijom o ljudskim pravima i ništa više nije moguće mijenjati u obranu nekad neprijepornih načela. Danas ljudska prava zauzimaju primarno mjesto, a njihovo je poštivanje postalo temeljem bilo kakvog vjerskog ili političkog djelovanja. Naravno, do ovog stupnja razvoja nije se došlo niti mirnim putem niti odjednom. Tome su, pored tisuća stradalih zbog "krivnje" što su zastupali različita mišljenja, pridonijeli filozofi i teolozi svojim misaonim

5

Ovaj se pokret, nastao u Italiji kao izraz nekolicine intelektualaca iz redova plemstva i građanstva, može smatrati izvorom tolerancije, pa prema tome i vjerske slobode. Bio je protjeran iz protestantskih zemalja i našao utočište u Poljskoj, odakle ga je međutim prognala protureformacija. Raširio se sve do Nizozemske, gdje je nadahnjivao arminijance, a napose Huga Grotiusa.

6

Lockeovo poimanje tolerancije nije bilo sveobuhvatno. On je zapravo smatrao da se mora tolerirati sve što se ne protivi zajedničkom interesu (shvaćenom kao očuvanje pojedinačnih interesa), dok se npr. nisu morali tolerirati "papisti" jer je po njegovom mišljenju bit njihovog kulta bila osporavanje engleske vlade dok oni sami nisu bili tolerantni.

radom. Od poimanja tolerancije kao podnošenja neizbježnog većeg zla (Sv. Augustin i Sv. Toma) pošlo se preko onoga o uzajamnosti (Locke i Milton) i Voltaireova libertinskog poimanja, po kojemu je tolerancija građanska vrlina koju valja širiti jer je jedina koja može svima osigurati dobrobit i uljudenost.⁷

Od tolerancije do poštivanja dostojanstva i ljudske različitosti

U uvjerenju da bi se napetosti, sukobi, te razni oblici etničke i rasne diskriminacije s kojima se suočava naš planet, mogli riješiti oblikovanjem "tolerantne svijesti" Generalna skupština Ujedinjenih naroda 1995. je godinu proglasila "godinom tolerancije".

Više je puta potvrđeno da je tolerancija uvjet bez kojega nema demokracije. U tom je ozračju 10. prosinca 1994. započela europska kampanja za borbu protiv rasizma i netolerancije, koja je odaslala poruku "Svi različiti – svi jednaki". Riječ je o inicijativi Vijeća Europe koja želi napose mlade ljude usmjeriti ciljevima poput tolerancije, jednakosti i dostojanstva. Organizacija za europsku sigurnost i suradnju je 1995. pozdravila taj plan i ocijenila da je za svako demokratsko društvo od temeljne važnosti zaštita prava nacionalnih manjina.

Istraživanje najviših funkcija mozga u vezi s ljudskim ponašanjem, koje je proveo Centar za proučavanje ljudskog razvoja, pokazalo je da je pojam tolerancije zapravo u proturječju s poštivanjem ljudskih prava s obzirom na to da čin toleriranja ne stvara istinsko uzajamno prihvaćanje pojedinaca, već samo stanje "podnošenja" koje pokušava zatomiti inače negativan odgovor prema drugoj osobi koja u tom trenutku izražava različite ideje, mišljenja i stavove.

Takva situacija u unutrašnjosti mozga stvara napetost koja je upravo proporcionalna snazi potiranja spontane reakcije prema različitosti i koja preko određene granice "eksplodira" u pravo nasilje, dovodeći pojedinca u situaciju da više nije odgovoran za vlastite čine. Takav je neuropsihofiziološki mehanizam svima razumljiv jer ga je svatko od nas mogao iskusiti na vlastitom primjeru; riječ je o fiziološkom obrambenom mehanizmu ljudskog mozga.

Prirodna potreba mozga da brani ono što je, makar i protiv svoje volje, stekao i memorirao dovodi nas u nedoumicu: ako je obrana fiziološka, kako je moguće pojedince i narode dovesti u situaciju da surađuju i poštuju međusobne etničke, rasne i kulturološke razlike? Zapravo je cijelo multidisciplinarno istraživanje, koje je proveo Centar za istraživanje ljudskog razvoja, bilo usmje-

7

U svom *Filozofskom rječniku* Voltaire definira toleranciju kao "zajedničku povlasticu čovječanstva". Svi smo podložni slabostima i pogreškama; uzajamno praštanje naših gluposti prvi je zakon prirode". U *Raspravi o toleranciji* on precizira: "Prirodno pravo je ono koje priroda daje svim ljudima (...) Ljudsko se pravo može temeljiti samo na tom pravu; a veliko načelo, opće načelo jednog i drugog prava na čitavoj Zemlji jest: ne čini drugima ono što ne bi htio da tebi bude učinjeno".

reno pronalaženju konkretnog odgovora na to pitanje, koje, po našem mišljenju, sprječava miran razvoj ljudskog roda.

Ključ za rješavanje tog problema pronašli smo u funkcionalnim procesima spoznajnog i ponašajnog razvoja ličnosti. Vidjeli smo da se u svakom mozgu nalazi jedan "doktor Jeckyll i mister Hyde", odnosno dvije moždane polutke koje, na osnovi tipologije informacija koje dolaze u mozak, razvijaju oblik funkcionalne specijalizacije koja se može izroditi u "robotizaciju", "mudrost" ili u jednu miješanu funkciju koja može i degenerirati u sukobe i u psihopatologiju pojedinca – ovisno o području ili informacijama koje pretežu u dvjema polutkama.

Da bismo bolje pojмили uzroke sukoba koji degeneriraju ponekad čak i u bra-toubilačke ratove, valja shvatiti da obrambeni mehanizam prisiljava mozak da do krajnosti brani modele koji su u nj ušli i postali dijelom vlastitog životnog stila: vlastite obitelji, regije, nacije itd. Ako obitelj "usadi" u dječji mozak mržnju prema određenim načinima života, osobama ili modelima i ako se ne dogodi ništa što bi promijenilo takvu situaciju, pojedinac će odrastajući otkriti da i protiv svoje volje mrzi osobe i stvari za koje ne bi imao nikakvog razloga da ih mrzi.

Kao što je poznato, ljudsko je biće, nažalost, prepušteno na milost i nemilost nepoznavanju svijeta; on mu nameće čitav niz modela koji se, međusobno sukobljeni, natječu za prevlast kako bi pokazali moć, što je, kao što smo vidjeli, u proturječju ne samo s Deklaracijom o ljudskim pravima već i s temeljnim načelima demokracije.

Stoga želimo prenijeti jedan izvadak iz "Programske deklaracije za zajedničku strategiju", koju smo mi sastavili, a od koje je nastalo Međunarodno udruženje *Ius Primi Viri* kojega smo supredsjednici: "(...) Kad razmišljamo o Deklaraciji o ljudskim pravima prožima nas osjećaj tjeskobe. S njome su se formalno složili gotovo svi narodi svijeta, a danas nakon četrdeset godina postojanja ona je tek mrtvo slovo na papiru. Citira se samo kad demagoški može koristiti ciljevima koji nisu u skladu sa biti njenog sadržaja. Analizirali smo spomenutu Deklaraciju ne bismo li pronašli uzroke koji su ometali njenu primjenu. Tako smo shvatili da su učinjene makroskopske pogreške koje priječe operativnu strategiju (politika, pedagogija, psihologija), pogreške koje već u polazištu miniraju bilo kakvu mogućnost primjene. Članak 1 Deklaracije o ljudskim pravima glasi ovako: "Sva se ljudska bića rađaju slobodna i jednaka po dostojanstvu i pravima. Obdarena su razumom i savješću i stoga međusobno moraju djelovati vođeni duhom bratstva". Premda u načelu ispravna, ova tvrdnja u praksi ne odgovara istini, jer niti jedna vlada ne nalazi njezinu objektivnu potvrdu, a to sprečava njezino ljudsko i društveno ostvarenje.

Smatramo da je važno analizirati razne citirane aspekte jer je već čl. 1 temeljna prepreka primjeni svih ostalih članova. Pođimo od činjenice da se niti jedno ljudsko biće ne rađa slobodnim, da nažalost nema jednako dostojanstvo i

prava u odnosu na sve druge ljude; da nije obdareno razumom ni savješću, pa da prema tome ne može prema drugima djelovati u duhu bratstva. Članak 1 teoretski sadrži bit koja daje život ljudskom biću, no zna li ljudsko biće da je onakvo kakvim ga je definirala takva teorija? Zna li to možda čovjek iz vlade, pravnik, znanstvenik? Gdje je, dakle, taj čovjek kojega je definirao čl. 1 Deklaracije o ljudskim pravima? Čini nam se očiglednim da ga – ako ga već nema – valja "stvoriti": je li možda to ono na što cilja Deklaracija? (...)"

Upravo smo iz tog razloga pokrenuli Desetljeće posvećeno poučavanju ljudskih prava, koje su svečano proglasili Ujedinjeni narodi, a čiju će koordinaciju i realizaciju osiguravati Visoki komesarijat za ljudska prava u suradnji s UNESCO-om.

Naravno, još smo vrlo daleko od politike i kulture u korist života. Svijet će morati shvatiti da ne mora biti čovjek taj koji će drugom čovjeku dati dostojanstvo jer je samo dostojanstvo već u naravi genetskog programa koji daje život svakom ljudskom biću neovisno o rasi, spolu i boji kože. A upravo to potvrđuje Deklaracija o ljudskim pravima.

Ne radi se, dakle, o toleriranju ili podnošenju drugog čovjeka, već o odgajanju koje će pojedinca osposobiti da upravlja vlastitim mozgom: to je uvjet koji valja ispuniti kako bi svatko naučio prihvatiti drukčijega, poštujući one vrijednosti koje moraju koristiti svima i vrijediti za sve.

Stoga da "nitko ne bi morao tolerirati više nego što se njemu samome tolerira", nužno je shvatiti uzroke ponašanja drugih ljudi i tako biti u skladu s Deklaracijom o ljudskim pravima. Poštivanje ljudskog dostojanstva istinski će se ostvariti kad uspijemo zavoljeti i shvatiti onoga tko se iz raznih razloga buni protiv naših djela ili ideja.

Na ovim temeljnim pojmovima valja ostvarivati odgoj djeteta, odnosno budućeg čovjeka, koji najprije uživa a kasnije drugima osigurava ljudska prava, na dobrobit kojih svi moramo raditi.

LITERATURA

Ayala Lasso, J. (1995.), Messaggio al partecipanti alla Prima Riunione del Comitato Permanente Internazionale per l'attuazione del Decennio per l'Educazione ai Diritti Umani. In: *La ricerca di strategie comuni per l'alfabetizzazione dei diritti umani*, Atti del Convegno (Roma, 4-5/11/1994), p. 31-36. Pubbl. Presidenza del Consiglio dei Ministri.

Balducci, E. (1985), I diritti umani nella nuova dimensione planetaria. In: *La coscienza dei diritti umani*, p. 38-44. Atti del Convegno, Monza, 6-7/12/1985, Amnesty International.

Belgiorno de Stefano, M.G., Il diritto alla tolleranza nella dimensione internazionale dei Diritti dell'Uomo, *Coscienza e Libertà*, 1 semestre 1995, n 25, pp. 17-33.

Bellini, P. (1975), Libertà dell'uomo e fattore religioso nei sistemi ideologici contemporanei. In: *Teoria e prassi della libertà di religione*, Bologna, Il Mulino.

Bobbio, N. (1963), Eguaglianza e diritti degli uomini. In: SIOI, *Diritti dell'Uomo e Nazioni Unite*, Padova, CEDAM.

Bobbio, N. (1990), *L'età dei diritti*, Torino, Einaudi.

Cassese, A. (1994), *I diritti umani nel mondo contemporaneo*, I ed. riveduta, Roma, Laterza.

Dragosei, I., Dragosei, F. (1969), *I Diritti dell'Uomo*, Ed. Alberto Marotta.

Hersch, J., *Tolleranza: fra libertà e verità*, Coscienza e Libertà, 1 semestre 1995, n 25, pp. 71-78.

Maritain, J. (1943), *The Rights of Man and Natural Law*, New York, Ch. Scribner's Sons.

Montefiori Kupfer, F. *E se la Torre di Babele. Letture e riflessioni per una discussione antirazzista ed interculturale nella scuola media*. In via di pubblicazione.

Napoli, D. (1995), Il diritto all'educazione e l'educazione ai diritti umani. In: *La ricerca di strategie comuni per l'alfabetizzazione dei diritti umani*, Atti della Prima Riunione del Comitato Permanente Internazionale per l'attuazione del Decennio per l'Educazione ai Diritti Umani (Roma, 4-5/11/1994), p. 45-59. Pubbl. Presidenza del Consiglio dei Ministri.

Papeschi, L. L., Un'educazione per diventare adulti. *Cultura e Natura*, Anno XI, n 2, aprile-giugno 1995, p. 6-9.

Persegani Trimarchi, A., I diritti umani sempre più universali, *Cultura e Natura*, Anno XI, n 2, aprile-giugno 1995, p. 10-12.

Pettiti, L. E. (1994), Contribution a l'evolution de la conscience humaine par l'éducation et la formation en droits de l'homme. In: *Atti della Conferenza Europea di lancio del Decennio per l'Educazione ai Diritti Umani* (Roma, Palazzo Barberini, 3-4/12/1993), p. 119-123. Pubbl. Presidenza del Consiglio dei Ministri.

Sartori, G. (1993), *Democrazia*, Milano, Rizzoli.

Sperduti, G., Considerazioni sullo stato di diritto e la dignità inerente alla persona umana. *Il cervello e l'integrazione delle scienze*, n 8, 1986. p. 31-36.

Treves, R., Ferrari, V. (1989), *Sociologia dei Diritti Umani. Scritti di Norberto Bobbio*, Milano, Franco Angeli.

Trimarchi, M., Teoria neuropsicofisiologica integrata sulla lateralizzazione e codificazione degli emisferi cerebrali, *Il Cervello e l'Integrazione delle Scienze*, n 1, I semestre 1983, pp. 17-37.

Trimarchi, M., Teoria sulla neuropsicofisiologia dell'apprendimento, *Il Cervello e l'Integrazione delle Scienze*, n 2, II semestre 1983, pp. 9-35.

Trimarchi, M., Fisiologia della percezione, *Il Cervello e l'Integrazione delle Scienze*, n 5-6, Anno 1985, pp. 7-19.

Trimarchi, M., Etnia e intelligenza, *Psychologos*, n 3, 1992, p. 43-49.

Trimarchi, M. (1994), Prolusione. In: *Atti della Conferenza Europea di lancio del Decennio per l'Educazione ai Diritti Umani* (Roma, Palazzo Barberini, 3-4/12/1993, p. 87-104. Pubbl. Presidenza del Consiglio dei Ministri.

Trimarachi, M. (1995), Le basi scientifiche per l'alfabetizzazione dei diritti umani. In: *La ricerca di strategie comuni per l'alfabetizzazione dei diritti umani*, Atti della Prima Riunione del Comitato Permanente Internazionale per l'attuazione del Decennio per l'Educazione ai Diritti Umani (Roma, 4-5/11/1994), p. 89-106. Pubbl. Presidenza del Consiglio dei Ministri.

Trimarchi, M., I doveri degli umani a 50 anni dalla costituzione dell'ONU, *Cultura e Natura*, Anno XI, N 3, luglioseptembre 1995. pp. 4-5.

Trimarchi, M., Papeschi, L. L., La sovranità della dignità umana nella gestione e nella risoluzione dei conflitti. *Il Cervello e l'Integrazione delle Scienze*, n 18, 1991, p. 1-26.

Trimarchi, M., Papeschi, L. L. (1990), *Dichiarazione programmatica per una strategia comunitaria*, Roma, ADE-CEU.

Trimarchi, M., Papeschi, L. L. L'aggressivita tra biologia e comportamento. *Psychologos*, n 1, 1992. p. 91-98.

Trimarachi, M., Papechi, L. L. (1992), *Donna-Uomo: Universo nell'Universo*. Roma, ADE- CEU.

Vitale, V. (1988), I diritti Umani come diritti naturali. In: Revedin, A.M. (ed.) *Diritti dell'Uomo e ideologie contemporanee*, Padova, CEDAM.

FROM TOLERANCE TO THE ACCEPTANCE OF DIFFERENCES

Michele Trimarchi, Luciana Luisa Papeschi
Center for the Research of Human Development, Rome

Based on the definition of the concept of tolerance as the ability to endure something unpleasant and disagreeable, detrimental or unbearable, stands the fundamental thesis that tolerance contradicts human rights. The neuropsychophysical research of the human brain has shown that a state of tension occurs as a physiological defensive reaction of the human brain to the difference of another person. Tolerance, therefore, does not bring about integration among people, but a state of tolerability. Thus arises the question how to prevent situations of conflict and lead individuals and peoples towards cooperation and mutual respect of differences. Through the education of children it is necessary to develop the ability of managing one's own brain so it could understand and accept, instead of merely tolerate other people's opinions and behavior.

VON TOLERANZ BIS ZUR AKZEPTIERUNG VON UNTERSCHIEDLICHKEIT

Michele Trimarchi, Luciana Luisa Papeschi
Zentrum für menschliche Entwicklungsforschung, Rom

Ausgehend von der Bestimmung des Begriffs der Toleranz als der Fähigkeit, etwas Unangenehmes, Schädliches oder Unzumutbares zu ertragen, wird die grundlegende These aufgestellt, daß der Toleranzbegriff den Menschenrechten widerspreche. Aus neuropsychophysischen Untersuchungen des menschlichen Gehirns geht hervor, daß es beim Kontakt mit der Andersartigkeit einer anderen Person zu physiologischen Abwehrreaktionen des Gehirns kommt, die sich in Spannungszuständen äußern. Toleranz erzeugt daher keine Integration zwischen den Menschen, sondern eher einen Zustand der Duldung. Daraus ergibt sich die Frage, auf welche Weise man Konfliktsituationen verhindern und Einzelpersonen sowie ganze Völker zur Zusammenarbeit und Respektierung der gegenseitigen Andersartigkeit anhalten soll. Durch entsprechende Erziehungsmaßnahmen sollen Kinder dazu angeregt werden, sich ihres Gehirns in Richtung des Verstehens und Akzeptierens, nicht aber des Tolerierens von Ansichten und Verhaltensweisen anderer zu bedienen.